

**УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ**

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

I. ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

1. Датум и орган који је именовao комисију:

На основу члана 127 Статута Филолошког факултета Универзитета у Београду и члана 128 Закона о високом образовању, Наставно-научно веће Филолошког факултета Универзитета у Београду на седници одржаној 24. августа 2020. године донело је одлуку да се образује комисија за оцену докторског рада који је Ивана Устамујић предала под насловом: *Las voces de las (in)visibles: la formación, el papel y la importancia de las intérpretes en los servicios públicos. El ejemplo del ámbito judicial en Serbia* (*Гласови (не)видљивих: образовање, улога и значај усмених преводилаца у државним службама. Пример правног превођења у Србији*).

2. Састав комисије са назнаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен:

1. проф. др Јелена Филиповић, редовна професорка; Шпански језик, Универзитет у Београду, Филолошки факултет (од 2010), менторка;

2. проф. др Ана Кузмановић, редовна професорка; Шпански језик, Универзитет у Београду, Филолошки факултет (од 2016), чланица комисије;

3. проф. др Едина Спахић, ванредна професорка; Шпански језик, Универзитет у Сарајеву (Босна и Херцеговина), Филозофски факултет (од 2016), чланица комисије;

II. ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

Ивана (Велимир) Устамујић рођена је 21. јуна 1986. године у Краљеву. Дипломирала је 2010. године на Катедри за иберијске студије Филолошког факултета Универзитета у Београду. Године 2011. завршила је мастер студије из превођења у државним службама на Филозофско-уметничком факултету Универзитета у Алкали (Шпанија). Докторске студије на Филолошком факултету у Београду започела је 2012. године. Била је ангаживана као сарадница у настави и демонстраторка на Катедри за иберијске студије Филолошког факултета Универзитета у Београду од 2014. до 2016. године. Такође, од 2014. до 2016. године радила је у Филолошкој гимназији као професорка шпанског језика и хиспанских књижевности. Од 2017. године живи у Мостару и ради на Колецу уједињеног свијета. Области њеног научног интересовања су социолингвистика, примењена лингвистика, савремени шпански језик, фразеологија и сефардске студије. Објавила је научне и стручне

радове у домаћим и страним часописима и учествовала на конференцијама и семинарима у земљи и иностранству.

III. НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Гласови (не)видљивих: образовање, улога и значај усмених преводилаца у државним службама. Пример правног тумачења/превођења у Србији. Докторска дисертација је написана на шпанском језику, те ћемо у извештају уз наслове поглавља на српском језику наводити и наслове на изворном језику.

(Las voces de las (in)visibles: la formación, el papel y la importancia de los intérpretes en los servicios públicos. El ejemplo del ámbito judicial en Serbia)

IV. ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Докторски рад Иване Устамујић обухвата 230 страна, а сам рад је организован у девет поглавља праћеним листом скраћеница и графика, библиографијом и анексом: 1. *Увод (Introducción)* (1-4); 2. *Језичка права и људска права. Изворни језик као право и особеност идентитета (Los derechos lingüísticos y los derechos humanos. La lengua origen como derecho y faceta de la identidad)* (5-11); 3. *Развој и дефиниција основних појмова о превођењу/тумачењу и његовим гранама (El desarrollo y la definición de las nociones básicas sobre la interpretación y sus ramas)* (12-28); 4. *Карактеристике превођења/тумачења у државним службама: учесници и њихове улоге (Caracterización de la interpretación en los servicios públicos: participantes y sus papeles)* (29-41); 5. *Преглед истраживања о сличним темама реализованим у Шпанији током последње две деценије (Revisión de las investigaciones de temas similares realizadas en España en las últimas dos décadas)* (42-50); 6. *Циљ истраживања и методолошки оквир (El objetivo del estudio y el marco metodológico)* (51-57); 7. *Анализа резултата истраживања (El análisis de los resultados de la investigación)* (58-88); 8. *Препоруке за будућа истраживања (Recomendaciones de los resultados de la investigación)* (89-90); 9. *Закључци (Conclusiones)* (91-93); *Листа скраћеница (Lista de abreviaturas)* (94); *Листа графика (Lista de gráficos)* (95); *Библиографија (Bibliografía)* (96-105); *Анекс (Anexo)* (107-228). Поглавља су систематично рашчлањена на велики број потпоглавља, чиме је структура рада додатно учвршћена, а читање рада олакшано. Рад садржи већ поменути библиографију од 127 јединица као и *Биографију, Изјаву о ауторству, Изјаву о истоветности штампане и електронске верзије докторског рада и Изјаву о коришћењу*.

1. У првом делу рада (*Увод*) дате су опште назнаке о раду, представљени су предмет и општи циљеви истраживања, специфични циљеви и истраживачка питања, као и структура рада и одабир теме.
2. Друго поглавље рада (*Језичка права и људска права. Изворни језик као право и особеност идентитета*) представља дефиницију језичких и људских права, како би се успоставила веза између права на коришћење изворног језика и превођења у државним службама. У овом дискурсу неизоставно је споменути језике мањинских заједница, односно њихов статус унутар већинске заједнице. Тај статус подразумева интеграцију, асимилацију или инклузију, односно активно учешће свих чланова заједнице у датој

- заједници, без обзира на то припадају ли већинској или мањинској групи. Питање употребе језика у исто време носи са собом питања идентитета и другости, о чему је такође реч у овом поглављу. Истиче се значај идентитета и идеологија у процесу превођења, будући да могу утицати на сам успех овог чина.
3. У трећем делу рада (*Развој и дефиниција основних појмова о превођењу/тумачењу и областима рада*) дефинишу се термини превођења, како усменог, тако и писаног, а затим се говори о карактеристикама тумачења у државним службама. Наводе се различити називи ове гране превођења, као и најзначајније карактеристике. Представљен је и развој тумачења у државним службама у свету, а направљено је и поређење са конференцијским превођењем и истакнуто њихово заједничко порекло. Поглавље се завршава сликом провођења у Србији и његовим тренутним академским статусом.
  4. Четврто поглавље рада (*Карактеристике превођења/тумачења у државним службама*) посвећено је тумачењу у државним службама, односно учесницима у овој комуникацији и њиховим улогама. Реч је о комуникацијском троуглу, улози преводилаца и њиховој видљивости и степену медијације која се обавља између двеју страна. Када се говори о улози преводилаца, неопходно је истаћи и њихове обавезе и ограничења, о којим је реч у преводилачким кодексима који се такође спомињу у овом делу рада. Последње потпоглавље посвећено је превођењу у правном систему, нарочито на судовима и у полицији.
  5. Пето поглавље рада (*Преглед истраживања о сличним темама реализованим у Шпанији током последње две деценије*) бави се сличним истраживањима обављеним у Краљевини Шпанији у периоду између 2000. и 2020. године. Како се објашњава, ова земља је одабрана због ауторкине повезаности са истом. Представљено је шест истраживања које имају за циљ да допринесу значају ове дисертације, будући да се ради о актуелној теми која осликава потребе модерних друштава у XXI веку.
  6. Шесто поглавље рада (*Циљ истраживања и методолошки оквир*) се бави практичним делом истраживања. Другим речима, у овом поглављу се представљају значај и циљеви истраживања. Ауторка наводи листу питања, на која претендује да да одговоре током рада. Такође се наводе и хипотезе истраживања, засноване на поменутих питањима и могућим одговорима. Ауторка је у овом делу навела и три методе којима се служила током истраживања (упитник, интервју, опсервација), а такође је и истакла поједине препреке у истраживању.
  7. Седмо поглавље рада (*Анализа резултата истраживања*) представља најобухватније поглавље, будући да се бави анализом одговора добијених током реализовања све три методе рада. У првом потпоглављу, ауторка анализира одговоре преводилаца добијене анкетом, односно упитником. Реч је о квалитативној анализи, где је обрађено питање по питање и успостављена је веза између теоријског оквира и практичног дела. Такође, шест питања представљено је квантитативном анализом, уз илустрацију графиком. У наставку, кроз анализу интервјуа, представљена су искуства преводилаца који се баве овом врстом превођења у Србији, и чији одговори у великој мери илуструју резултате упитника. У последњем делу поглавља, квалитативно је анализирана опсервација суђења са преводиоцем, како би се употпунила слика о овој професији у Србији.
  8. Осмо поглавље рада (*Препоруке за будућа истраживања*) чине предложене смернице за даља истраживања у оквиру ове области.

9. Девето поглавље рада (*Закључак*) представља резултате истраживања из кога су сажето изведени главни закључци. Такође се истиче значај и циљ како овог рада, тако и наредних истраживања из ове области.

V. ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Докторска дисертација Иване Устамујић је савесно и зрело урађен рад, писан на основу одличног познавања релевантне литературе, али и са способношћу за њену критичку процену. Због тога рад представља допринос како домаћој тако и науци у међународним оквирима, уз посебно истицање чињенице да је писана на шпанском језику што јој значајно проширује потенцијалну циљну публику.

Кандидаткиња је у овом раду уложила изузетан труд да дефинише релевантне појмове и опише тренутно стање и статус превођења у Србији, нарочито када је реч о државним службама и правном систему. Овој изузетно актуелној теми у данашњем свету, није до сада довољно придавана важност у српској академској средини, што потврђује недовољан број истраживања и публикација.

Вредност истраживања представља бављење темом превођења, једној од најранијих људских професија, која нам омогућава комуникацију са људима из различитих културних и језичких средина. Тиме се стиче увид у Другог, односно у другачија тумачења стварности која нас окружује и боље разумевање сопствене. Због тога је ауторка овим истраживањем скренула пажњу на значај самог чина превођења и разумевања Другог, као и на комплексност тог преводилачког процеса. Резултати анализе указују на неравнотежу између потреба и стварности код превођења у Србији, нарочито када су у питању назив, улога, квалификације, правила понашања и етички принципи (судских) преводилаца. Добијени резултати могу послужити као референтна тачка за даља истраживања и развој теме, односно саме професије о којој је реч. У исто време, истраживање омогућује стварање комплетније слике о превођењу у државним службама у Србији, и њено смештање у контекст европског превођења.

Затим, кандидаткиња је дала свој допринос кроз одабир теме, имајући у виду да иста није у довољној мери стручно обрађена у научној литератури из области српске лингвистике и студија превођења. Иновативност рада се огледа и у интердисциплинарном карактеру рада јер оваква истраживања скрећу пажњу на потенцијал дубљег разумевања језика и културе кроз сарадњу различитих дисциплина и субдисциплина.

VI. СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА КОЈИ СУ ОБЈАВЉЕНИ ИЛИ ПРИХВАЋЕНИ ЗА ОБЈАВЉИВАЊЕ НА ОСНОВУ РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА У ОКВИРУ РАДА НА ДОКТОРској ДИСЕРТАЦИЈИ

1. Бошковић, И. 2015. Социјални конструкционизам као један од начина разумевања Другог у „преводилачком троуглу“, *Језици и културе у времену и простору 4*, Зборник радова, Филозофски факултет, Универзитет у Новом Саду, 91-100.
2. Boskovic, I. 2017. La interpretación/traducción en lo servicios públicos en Serbia: la realidad y las necesidades, *Superando límites en traducción e interpretación en los*

servicios públicos, En: Carmen Valero Garcés (ed.). FITISPOS, Universidad de Alcalá, CD edición, 26-33.

VII. ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Истраживање о значају и присуству преводилаца и тумача представља актуелну тему данашњице, имајући у виду друштвено-политичке и демографске промене присутне у свету. Стога не треба да чуди, али ни да недостаје интересовање за ову професију, како за њено практично реализовање, тако и за студије превођења.

Кроз девет поглавља овог рада, ауторка је покашала да издвоји најзначајније карактеристике професије, како би одговори добијени у истраживању имали теоријску потпору. Стога је било речи о почецима и развоју превођења, не само о државним службама, али с нагласком на ту грану. Истакнута је улога преводилаца, која је често предмет дебате, будући да се не може подвући јасна граница између превођења и интерлингвистичке медијације. С тим у вези, неизоставно је говорити о видљивости, односно невидљивости преводилаца у преводилачком троуглу, као и о поштовању кодекса понашања (што на првом месту треба да подразумева постојање јасног кодекса).

Резултати анализе одговора, како упитника тако и интервјуа, показују несистематичност када је у питању обављање посла преводилаца. Другим речима, на који начин ће се превођење одвијати разликује се од случаја до случаја, што је у великој мери резултат недовољно јасне регулативе и непостојања основних академских студија превођења. То води ка недостатку професионализације која директно утиче на квалитет превођења. Један од одговора где су се сложили сви анкетирани преводиоци управо се односио на стање професије у Србији – речено је да се ради о маргинализованој професији, недовољно вреднованој ни плаћеној.

Све наведено води ка потврди хипотезе о неравнотежи између потребе и стварности када је у питању правно превођење у Србији (можемо додати и друге врсте превођења), односно назив професије, улога, образовање, кодекс понашања и етички принципи којима се води превођење.

Како ауторка истиче, већ је направљено неколико значајних корака како би се поравило стање у професији. Један од тих корака јесте Мастер из конференцијског, стручног и аудио-визуелног превођења у Београду и Новом Саду, као и неколико асоцијација преводилаца које раде на подизању свести државе о важности ове професије.

Један од најважнијих циљева овог истраживања јесте тај што преставља глас оних особа које су обично глас других – преводилаца и тумача. Такође, истраживање је допринос неопходном развоју и видљивости професије унутар српског друштва.

VIII. ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА

РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

Кандидаткиња Ивана Устамујић је у свом докторском раду обрадила значајну и занимљиву тему која је била врло мало истраживана у области студија превођења и социоллингвистике у српској академској средини. Резултати докторског рада на тему

„Гласови (не)видљивих: образовање, улога и значај усмених преводилаца у државним службама. Пример правног превођења у Србији“ (“*Las voces de las (in)visibles: la formación, el papel y la importancia de los intérpretes en los servicios públicos. El ejemplo del ámbito judicial en Serbia*“) дају одговоре на истраживачка питања која је ауторка поставила на почетку свог истраживања. Та питања се тичу идентификовања образовања, улоге и значаја тумача у државним службама у Србији, нарочито у правном систему. Кандидаткиња се такође бавила ограничењима и препрекама на које се наилази у овој професији, као и статусом професије у друштву, како у Србији, тако и у свету. Кандидаткиња је веома зрело и детаљно приступила анализи користећи већим делом квалитативну, а мањим квантитативну методологију и показујући способности формулисања стечених сазнања и формирања јасних, научно заснованих, закључака и ставова. Резултате свог истраживања је протумачила на релевантан и убедљив начин, а приказала их прегледно и систематично.

IX. ПРЕДЛОГ

Комисија препознаје вредност истрајног и прилежног рада кандидаткиње Иване Устамујић и предлаже Већу Филолошког факултета Универзитета у Београду да рукопис под насловом *Las voces de las (in)visibles: la formación, el papel y la importancia de los intérpretes en los servicios públicos. El ejemplo del ámbito judicial en Serbia* (Гласови (не)видљивих: образовање, улога и значај усмених преводилаца у државним службама. Пример правног превођења у Србији) прихвати као докторски рад који испуњава услове предвиђене законом, а да кандидаткињу Ивану Устамујић позове на усмену одбрану.

У Београду, 6. новембра, 2020.

КОМИСИЈА:

Проф. др Јелена Филиповић, редовна професорка
Универзитет у Београду, Филолошки факултет

Проф. др Ана Кузмановић, ванредна професорка
Универзитет у Београду, Филолошки факултет

Проф. др Едина Спахић, ванредна професорка
Универзитет у Сарајеву, Филозофски факултет